

”Den Store Krig 1914-1918”

Historiebrug og historieformidling hos Museum Sønderjylland

(Foto: Den Store Krig 1914-1918)

Udarbejdet af: Andreas Schaldemose Rasmussen, født 19.06.1994.

Metode 4 - historiebrug og historieformidling

Bacheloruddannelsen i Historie - Syddansk Universitet

Underviser: Brian Egede-Pedersen

Antal anslag: 21.299

Denne projektrapport omkring Museum Sønderjyllands historiebrug og historieformidling vil bestå af to dele: Den første del er uddrag af en soldaterdagbog for at eksemplificere og illustrere den aktive historieformidling, mens at anden del af rapporten er en refleksion omkring valg af teori og empiri, med det formål at analysere den konkrete historiebrug og historieformidling.

Formidlingsprodukt

Det skal hermed gøres klart, at dette produkt ikke er et produkt udarbejdet af mig i egentlig forstand, eftersom at der er tale om dagbogsuddrag fra soldaten Kresten Andresen. Hans dagbøger blev samlet i ét værk af historikeren Claus Bundgaard Christensen og udkom i 2012 under titlen "Krestens breve og dagbøger". Formidlingsaspektet ligger snarere i det faktum, at nyhederne udkommer på dagen 100 år efter at begivenhederne fandt sted, dvs. at en nyhed som fx udkom d. 5. august 2016 reflekterer de begivenheder og oplevelser, som dagbogens oplysningsmand har oplevet dem d. 5. august 1916. Det er i disse år, at hundredårene for diverse slag under Første Verdenskrig, fx Somme og Verdun i 1916, finder sted, hvilket i høj grad aktualiserer behovet for at få formidlet oplevelser fra førstehandsvidnerne i skyttegravene til et historisk interesseret publikum. Dette sker både for at minde publikum om, at krig altid er forfærdeligt, men også for at minde dem om, at krig udkæmpet i et andet lands tjeneste er endnu mere forfærdeligt, eftersom at vi i høj grad lever i en verden af nationer, for at bruge nationalismeforskeren Anthony Smiths ord.

5. august 1916. Kresten Andresen: "... det kan ikke nægtes, at hjertet tit står stille i brystet på én, når den svære haubitzer kommer susende"

Ablincourt den 5. august 1916

Kære forældre!

Nu har jeg overstået et skrækkeligt mareridt og sidder nu vel beholden langt bag fronten - d.v.s. jeg ligger på maven i græsset og skriver til jer. Om aftenen må man ikke gerne fortælle spøgelseshistorier, men ved højlys dag gør det ikke så meget. Og jeg kan da gerne fortælle jer, at det har været en hård omgang hernede. Ganske vist kom jeg aldrig i nogen berøring med englænderne selv, men så meget mere med deres artilleri, og det var aldeles forfærdeligt.

Jeg tror ikke, der er en eneste tysker her, som ikke bærer al mulig respekt for det engelske artilleri, men aldrig har jeg oplevet værre trommeild end den, vi var udsat for i nat, lige et par timer før vi blev afløst. Det lader sig umuligt skildre i ord og ikke forestille i tankerne. Vi holdt en smal løbegrav i tredje linje besat; arbejdede om natten og gravede den dybere, dækkede den omhyggeligt med græs, og når morgenen kom, lagde vi os på langs i graven og dækkede os, så at flyverne, der stadig svirrede over os, ikke kunde opdage os. Og det gik godt to døgn og endnu en dag.

Den tredje dags aften hen ved kl. halv elleve kom der pludselig som et rasende brøl af tusinde uhyrer. Jorden gungrer og ryster, jord og sten og kvalm og krudtdamp hyller det hele i en røg. Og dækninger har vi ikke; vi sidder pressede ind mod væggen, stålhjelmen ned om ørerne og éns oppakning stablet op til dækning for bryst og underliv. Og så overgiver man sig til sin gode lykke. Men det kan ikke nægtes, at hjertet tit står stille i brystet på én, når den svære haubitzer kommer susende.

Tænk, der var 38 cm granater iblandt, og de eksploderer med en så uheldsvarslenende torden, at man næsten kan tabe besindelsen ved det. Intet hører man, intet ser man. Sagtner det et par sekunder, spørger man til sin sidemand. Til tider får man hele ladninger af jord og sten ned over sig, stålhjelmen klirrer ordentlig. Pludselig suser en shrapneflaske, en tingest, der vejer en syv-otte pund, ned på mit skinneben, og jeg griber ned efter benet for at se, om det endnu hænger ved; jeg kan bevæge foden, som ved et under har benet slet ingen skade taget.

Én kommer styrtende gennem graven: spader! spader! råber han, tre af hans kammerater ligger levende begravet. Han kommer tilbage, det er ikke til at komme frem; graven ligger jævnet. Omsider kommer en saniteter igennem med spader. De bliver gravet ud og er endnu i live; blandt dem er Ebsen fra Nybøl. Da kommer der pludselig bevægelse i graven. Alle stormer og maser på: Gas! Gas! brøles der; en tyk sort kvalm fylder hele graven, så man knap kan ånde; nogle styrter op over dækning og afsted over fri mark. Det var kun pulverdamp. Men nu må vi afsted, i halvanden time har vi holdt ud; de fleste sager er begravede af jord.

Så stålhjelmen ned om ørerne, kroppen bøjet sammen og afsted. Over bjerg og dal i graven. Gudskelov, her er der roligere, og her er graven til at være i. Selv har man en mærkelig ro og beslutsomhed. Den kommer, når man har ligget her et kvarters tid.

Nu er jeg helt mig selv igen og tænker kun derpå som et mareridt. Hvem Gud vil bevare, han er uden fare, og Guds vilje med én er og bliver altid den bedste.

Mange kærlige hilsner fra eders hengivne søn Kresten

6. august 1916. Kresten Andresen: ”... om vi så skulle forflyttes til det yderste hav, så kan vi næppe komme til et værre sted end her”

Den 6. august 1916

Kære forældre!

Jeg har det godt fremdeles. Der er ikke meget at skrive om. Krig er jeg så led og ked af, at jeg ikke gider skrive noget derom. I begyndelsen af krigen, da var der dog til trods for alt det skrækkelige en vis poesi iblandet. Den er nu forsvundet.

Det kommer mig for, at jeg har givet jer en alt for drastisk skildring af en trommeild. Virkningen af en sådan ild er mere moralsk end ellers ødelæggende; vi har kun haft to døde og fem sårede under hele det bombardement; så det er jo næsten ubegribeligt. Nå, jeg håber nu, at jeg er færdig med min part her, i hvert fald foreløbig - hvad fremtiden vil, kan man jo aldrig vide. Men om vi skulde forflyttes til det yderste hav, så kan vi næppe komme til et værre sted end her. Det bedste er blindt at lade sig lede af skæbnen; thi selv at gribe ind er uforsvarligt, og man kan dog ikke fly fra Guds vilje og bestemmelse med én. Gud har sin vilje med hvert enkelt menneske; at sætte sig op imod den vilje er synd, og det hævner sig.

I undrer jer vel over, at min drøm om konfirmationstøjet ikke er gået i opfyldelse endnu, skønt tiden syntes at være kommen; men det skal I bare ikke være urolige over. Kommer tid, kommer råd. Ja, nu skal posten afgives. Det er jo søndag, det får jeg først nu at vide.

Det glæder mig, at det går Johanne så godt; hun skal såmænd snart blive rask igen. Jeg tror, jeg kunde trænge til den samme kur. Min mave er ikke god, men mine nerver synes at være lavet af tjæret skibstov, for de lader sig ikke let bringe i uorden.

Mange kærlige hilsner fra eders hengivne søn Kresten

Refleksion - historiebrug og historieformidling hos Museum Sønderjylland

Hjemmesiden om sønderjyderne under Første Verdenskrig blev lanceret i 2014 med Museum Sønderjylland som værende projektets tovholder. Formålet var, at sætte navn og ansigt på de godt 35.000 sønderjyder, der deltog i Første Verdenskrig.¹ Hjemmesiden var inspireret af siden

---

¹ Rasmussen, 2015 s. 1.

1864Live, som lagde nyheder op med 150 års forsinkelse. 1864Live fik på godt to år 250.000 sidevisninger, mens at Den Store Krig 1914-1918 i august 2016 samlet rundede én million sidevisninger og en rekord på 83.439 sidevisninger på en måned.² Siden har med andre ord været en stor succes. Hjemmesiden er således yderst egnet til slægtsforskning, men er ydermere også udrustet med en samling af litteratur om Sønderjylland og Første Verdenskrig, således at både studerende og undervisere kan gøre brug af det.

Jeg kom i løbet af januar/februar 2016 med på holdet af frivillige skribenter, som dagligt er med til at formidle feltpost og andre beretninger til et bredt publikum, som på anden vis ellers ikke ville have adgang til dokumenterne. Jeg fik at vide, at man som skribent selv skal finde på en passende overskrift til indslagene. Det er med udgangspunkt i det faktum, at følelser og frygt er to gode elementer, hvis man ønsker at fange læseren, at fokus for mange af de nyheder, som jeg har forfattet, er lagt på det emotionelle ben. For at tage udgangspunkt i Sten Larsens artikel om den historiske bevidsthed, så hævder han, at der har været tendens til at foretrække det intellektuelle ben fremfor det emotionelle, og at han og andre mener, at den historiske bevidsthed hos individet bedst kommer til udtryk ved at fremhæve det emotionelle ben.³ Denne vægt på det emotionelle ben kommer tydeligt til syne gennem de beskrivelser af død og ødelæggelse, kummerlige soveforhold, mangel på mad og hvad der ellers var en del af oplevelsen hos frontsoldaterne under krigen. Jeg har til mange af nyhederne valgt at lade et citat fra krigsdagbogen udgøre overskriften, og jeg har naturligvis valgt slagkraftige citater, som det kan ses i bilaget.⁴

Som det kan ses på skærmpointene i bilaget, så er titlerne tilpasset stemningen og publikummet. Siden henvender sig til alle historisk interesserede, men den har ligeledes et regionalt/lokalt sigte, nemlig sønderjyderne jf. titlen på siden. Dette leder mig videre til to spændende og relevante bemærkninger; (1) det at gøre historien levende, og (2) at undersøge modtagernes respons på nyhederne.

For det første skriver Lotten Gustafsson, at det indenfor museumsverdenen er blevet normalt og velanvendt at gøre historien levende, og at det er en del af tidens dominerende museums-

---

² Ibid. s. 2.

³ Larsen, 1990.

⁴ Se bilag 1 på s. 12.

pædagogiske ideal at dramatisere handlinger og aktiviteter for at levendegøre formidlingen.⁵ Hun hævder ydermere, at bagtanken bag udviklingen er, at det er nemmere at identificere sig med historien når den formidles fra en subjektiv og situeret position.⁶ Historien levendegøres netop ved, at den bliver subjektivt formidlet; Museum Sønderjylland har med deres side lagt vægt på levende historieformidling gennem formidlingen af nyheder som de er oplevet af den enkelte soldat. Selve det, at sønderjyderne i et samtidigt perspektiv var et mindretal indenfor Tysklands grænser under verdenskrigen gør, at læseren identificerer sig med soldaterne og det faktum, at de "kæmpede en andens sag".

For det andet, så vil det i denne sammenhæng være relevant at undersøge modtagernes reaktioner på nyhederne, som Ann Rigney fx gør det i hendes artikel om historie og fiktion.⁷

Jeg formidlede nyheder om soldaten Kresten Andresen i perioden februar - august 2016, og da den sidste nyhed om, at han meldtes savnet og, i øvrigt aldrig siden vendte hjem, var kommet op, var der flere, der tilkendegav deres følelser, som det kan ses af bilaget.⁸ Der er således her tale om det jeg vil betegne som værende den samlet set største emotionelle respons blandt alle de nyheder, jeg har bragt. Det er bemærkelsesværdigt hvad et billede af hovedpersonen og ugentlige udpluk af hans dagbog kan fremprovokere af følelser og reaktioner blandt læsere 100 år efter at begivenhederne fandt sted.

Netop følelser og frygt er centrale begreber i formidlingsmæssig henseende. I et interview med Tom Buk-Swienty fortæller han, at det er det nærværende der engagerer.⁹ Med det mener han, at individet og dramaet er i centrum fremfor en mere distanceret tilgang. Man kan jo spørge om, hvorfor man skal høre om sønderjyske soldaters oplevelse under Første Verdenskrig? For at henlede til Buk-Swientys argumentation, så er det netop det faktum, at der drog omkring 26.000 dansksindede soldater i krig på tyskernes side, og ca. 5.500 af dem vendte aldrig tilbage, som er det væsentlige. Soldaterne, som i øvrigt for det meste identificerede sig som danske, var helt almindelige unge mænd bosat på den forkerte side af grænsen. Som Claus Bundgaard Chri-

---

⁵ Gustafsson, 2002 s. 76.

⁶ Ibid.

⁷ Her henvises til Rigneys reader-response tilgang i artiklen 'Imperfect Histories'.

⁸ Se bilag 2 på s. 13.

⁹ Gymnasieskolen.

stensen skriver i sit værk "Danskere på Vestfronten 1914-1918", så "hører det til et af danmarkshistoriens særlige forhold, at der døde flere dansksindede i tysk tjeneste under Første Verdenskrig end danske soldater under krigen mod Preussen i 1864".¹⁰ Pointen er hermed, at ved at læse dagbøger som Kresten Andresens, som skildrer livet i skyttegravene ned til nederste detalje, får man igangsat en række emotionelle strømninger blandt læserne. Det kan således også hævdes, at der blandt læserne bliver tilkendegivet flere følelser på opslag indeholdende dramatiske overskrifter og beskrivelser, som det fx kan ses i bilagene.

Der er de seneste årtier sket en stigning i interessen for identitetsforskningen om de dansksindede soldater i tysk krigstjeneste under Første Verdenskrig, og man kan spørge om, hvorfor denne genfundne interesse for Første Verdenskrig er opstået? Jeg vil hævde, at tendensen inden for den danske forsknings- og museumsverden blot afspejler den internationale tendens, der ligger i forlængelse af fremkomsten af den ny kulturhistorie, hvor Første Verdenskrig genopdages i litteraturen, og hvor identiteter i højere grad ses som noget socialt konstrueret, hvilket gør det muligt for danske historikere at beskæftige sig med området. I forlængelse af dette kommer militærhistoriens genkomst, hvor fokus rettes mod den menige soldat og dennes oplevelser.

Niels Kayser-Nielsen introducerer en række faktorer som svar på en ny historieinteresse, hvoraf én af faktorerne knyttes til nationalismens og regionalismens historiebrug. Her betones særlige værdier som præmis for konstruktionen af en særlig regional historiebevidsthed.¹¹ Historien om sønderjyderne under Første Verdenskrig er således bl.a. opstået af denne nye historieinteresse, hvor sønderjyderne gjordes deres pligt som tyske statsborgere for at optimere mulighederne for bedre mindretalsrettigheder og, i sidste ende, muligheden for atter en dag at komme til at tilhøre Danmark, for som rigsdagsmanden H. P. Hanssen tilkendegav det, "saa er vi overbevist om, at vore danske Landsmænd vil gøre deres Pligt, selv om den er tung, og vise, at Nordslesvigernes Indflydelse og Pligttroskab er stærk nok til at stå sin Prøve i de tungeste Tider".¹² Den særlige regionale historiebevidsthed i Sønderjylland er derfor også unægtelig knyttet til regionens historie som en del af en mindretalskultur efter traumet i 1864.

---

¹⁰ Christensen, 2009 s. 11.

¹¹ Kayser Nielsen, 2010 s. 44.

¹² Den Store Krig 1914-1918 - nyhed fra 1. august 1914.

Denne nye historieinteresse kan kædes sammen med udviklingen i den nationale historieskrivning. Som Steffen Lind Christensen skriver i sit speciale om nordslesvigske soldaters identitetsmæssige tilhørsforhold fra 2013, så har den danske historiografi om Første Verdenskrig været domineret af to hovedstrømninger: en militærhistorisk og en kulturhistorisk tilgang.¹³ Studiet af identitetsmæssige tilhørsforhold må siges at falde indenfor den sidste kategori, mens at siden om sønderjyderne og Den Store Krig 1914-1918 er karakteriseret af en bottom-up tilgang i formidlingen af militærhistorie, hvor det enkelte individ netop skildres fremfor hele regimentet eller divisioner, hvilket er med til at skabe identifikationsmuligheder blandt publikum. Pierre Nora skriver i sit værk, at der indenfor den franske historieskrivning groft sagt er tre typer af national historie, men at der er kommet en fjerde til.¹⁴ Denne fjerde type af national historie er kendetegnet ved, at historikeren ikke forsøger at finde frem til "hvad der egentlig skete", men mere interesserer sig for, hvordan fortiden har påvirket forståelsen af nutiden. Denne tanke om en fjerde version af national historie kan adopteres til den danske historiografi, hvor det i dette tilfælde viser sig, at de efterhånden mange studier i Sønderjyllands rolle under Første Verdenskrig knytter sig til et ønske om, at undersøge og identificere de konsekvenser, som krigen har haft for denne landsdel.

Netop forsøget på at skabe en kollektiv identitet medfører naturligvis, at begreber som selection, fremhævelse og udeladelse bliver relevante i skabelsen af en særlig sønderjysk historiebevidsthed. Kayser Nielsen skriver således, at "historiebrug bliver da ensbetydende med en selektiv, relevansbestemt brug af den systematiserede historiekultur med henblik på at skabe orden, udlægning, legitimitet og identifikationsmuligheder i den".¹⁵ Legitimeringen af Sønderjyllands nationale tilhørsforhold til Danmark er sket gennem historiske nedslag. Den kulturelle forståelse af nationalismen som en del af den særlige stat-nation-folk (én stat, én nation og ét folk, red.) konstellation, der kendetegner Danmark¹⁶, hævder nemlig, at en fælles historisk fortid er blandt præmisserne, som karakteriserer en homogen nation. Den tætte kobling af stat og nation betyder, at trusler mod den politiske suverænitet ikke kun rettes mod staten, men oftest også udvides til at berøre den nationale og kulturelle identitet.

---

¹³ Christensen, 2013 s. 3.

¹⁴ Nora, 1996 s. xxiii-xxiv.

¹⁵ Ibid. s. 17.

¹⁶ Hansen, 2001 s. 116-119.

Der synes dermed at være en vis sammenhæng mellem den øgede interesse i forskningen om nationalt sindelag blandt sønderjyderne i den tyske hær under Første Verdenskrig og ønsket om historisk, sprogligt og kulturelt at legitimere Sønderjyllands nationale tilhørsforhold til Danmark.

Det er interessant at inddrage aspektet omkring, hvordan de faldne sønderjyske soldater mindes, fordi denne praksis fortæller også noget om den særlige sønderjyske historiebevidsthed. Jay Winter skriver i sin artikel "Sites of Memory, Sites of Mourning", at ihukommelsen af de døde soldater under- og efter krigen var en 'act of citizenship', og at denne proces var en måde at bekræfte det nationale kollektive fællesskab på.¹⁷ Mærkværdigvis står erindringsstedet for de dræbte sønderjyder i Første Verdenskrig ved Marselisborg i Aarhus, selvom Danmark var neutralt under krigen. Monumentet var dog slet ikke tiltænkt de sønderjyske krigsdeltagere, men det er ikke pointen her. Erindringsstedet har lagt vægt på at fremhæve *danskheden* blandt de faldne sønderjyske soldater, og ikke den modstridende *tyskhed*, som også har været kraftigt til stede i Nordslesvig. Inge Adriansen skriver således, at det ikke er alle sønderjyske krigsdeltagere, hvis navne er at finde på mindesmærket, men kun de dansksindede, og at i modsætning til denne nationalpolitiske og ekskluderende symbolik står de mere mangfoldige og mindre ekskluderende mindesmærker rundt omkring i Sønderjylland, hvoraf navnene på alle sønderjyske krigsdeltagere uanset sindelag fremgår.¹⁸ Jeg vælger at markere min pointe med følgende uddrag fra Inge Adriansen: "Mindesmærkerne rummer nogle grundlæggende identitetskonflikter, der findes i mange europæiske lande mellem nationale flertal og mindretal, og de belyser også spændinger mellem nationale, regionale og lokale identiteter. Endelig anskueliggør de betydningen at have »magten over mindet«, det vil sige retten til at være den, der definerer kampen, sejren og dens pris".¹⁹ Til dette uddrag knytter der sig flere ting: For det første, at der også fra dansk side af har været en interesse i at anerkende Sønderjyllands legitimitet til Danmark; og for det andet, at "vinderne" af folkeafstemningen i 1920, dvs. tilhængerne af Sønderjyllands tilbagevenden til Danmark, har haft mulighed for at konstruere en hegemonisk fortælling om, at tabene i krigen var den pris, der måtte betales for at 'vende tilbage til moderlandet'.

---

¹⁷ Winter, 1995 s. 80.

¹⁸ Adriansen, 2006 s. 299-303.

¹⁹ Ibid. s. 317.

Det kan her også være gavnligt at se den sønderjyske historiebrug som politisk historiebrug. Kayser Nielsen peger her på to forskellige motiver bag den politiske brug af historien; (1) som en legitimering af bestemte politiske forehavende, og (2) som en mere kognitiv version af historiebruget, hvor man via tragiske hændelser i samtiden søger at finde frem til årsagssammenhænge og forklaringer.²⁰ Den anden version passer på det sønderjyske eksempel. Første Verdenskrig var på mange måder en tragisk hændelse i Sønderjyllands historie, i og med at ca. 5.300 mand døde i et andet lands tjeneste. Museum Sønderjylland anerkender også symbolikken i forbindelse med deres udstillinger på Sønderborg Slot. På museets hjemmeside står der under punktet 'Folkeafstemninger og genforening 1918-1920' følgende: "Udstillingen i det lyse, venlige forsamlingshusagtige rum opleves som en stor kontrast til den knugende stemning i Første Verdenskrig rummet".²¹

Ovenstående citat leder mig videre til at belyse forholdet mellem den sønderjyske historiebevidsthed og de historiske grundtroper. Kayser Nielsen nævner fem historiske grundtroper, der alle har en forskellig tilgang til forholdet mellem fortid, nutid og fremtid.²²

Selvom at kampene om Slesvigs deling ulmede fra begyndelsen af 1800-tallet i forbindelse med nationalismens fremkomst, vil jeg våge den påstand, at den sønderjyske historiebevidsthed følger den fjerde grundtrope, altså den såkaldte u-model. Denne grundtrope følger eventyrets hjem-ud-hjem model, og starter således i et opsving, hvorefter der sker et historisk forfald, for at der atter sker en genrejsning og vækkelse.²³ Tiden før nederlaget i 1864 kan ses som det første opsving, mens at netop nederlaget i 1864 samt Danmarks afståelse af hertugdømmerne kan ses som et forfald, hvor sønderjyderne gik fra at være danske statsborgere til at blive tyske. Genforeningen med Danmark i 1920 kan dermed ses som genrejsningen og vækkelsen.

---

²⁰ Kayser Nielsen, s. 26-27.

²¹ Museum Sønderjylland.

²² Kayser Nielsen, 2010 s. 53-54.

²³ Ibid. s. 54.

Litteraturliste

Trykte kilder:

Adriansen, Inge og Hans Schultz Hansen (red.). *Sønderjyderne og den store krig 1914-1918*. Aabenraa: Museum Sønderjylland og Historisk Samfund for Sønderjylland, 2006. Print

Buk-Swienty, Tom. "Draget af krigens drama". *Gymnasieskolen*. 19. juni 2014. Nr. 6. Print.

Christensen, Claus Bundgaard. *Danskere på Vestfronten 1914-1918*. København: Nordisk Forlag, 2009. Print.

Gustafsson, Lotten: *Den fortröllade zonen. Lekar med tid, rum och identitet under medeltidsveckan på Gotland*. Nya Doxa, 2002. Print.

Hansen, Lene. "Historie, identitet og det danske europadilemma". *Den Jyske Historiker*. 2001. No. 93: s. 113-131. Print.

Larsen, Sten: "'Hvorfor er historie så kedeligt?'" *Historiedidaktik i Norden 4*. (Red.) Sirkka Ahonen, Nils Gruvberger, K.G. Jan Gustafson et al.: Kalmar, 1990. Print.

Nielsen, Niels Kayser. *Historiens forvandlinger. Historiebrug fra monumenter til oplevelsesøkonomi*. Aarhus: Aarhus Universitetsforlag, 2010. Print.

Nora, Pierre. "From Lieux de Mémoire to Realms of Memory", "General Introduction: Between Memory and History". *Realms of Memory. Volume 1: Conflicts and Divisions*. (Red.) Pierre Nora. New York: Columbia University Press, 1996. Print.

Rasmussen, René. "Den Store Krig 1914-1918 - en hjemmeside". *Slægt og Data*. 4. december 2015. Nr. 4. Print.

Rigney, Ann: *Imperfect Histories: The Elusive Past and the Legacy of Romantic Historicism*. Ithaca: Cornell University Press, 2001. Print.

Winter, Jay. *Sites of Memory, Sites of Mourning*. Cambridge: Cambridge University Press, 1995. Print.

Internet kilder:

Christensen, Steffen Lind. "Hvor man kan være stolt af at være Nordslesviger" – En analyse af de nordslesvigske østfrontsoldaters identitetsmæssige tilhørsforhold 1914-1918". *Speciale fra Institut for Kultur og Samfund, Aarhus Universitet*, 2013. Web. 22.12.2016. <<http://nobspec.au.dk/20073135.pdf>>.

Den Store Krig 1914-1918 (red.). "Vore danske landsmænd vil gøre deres pligt". *Den Store Krig 1914-1918*. Web. 10.12.2016. <<http://denstorekrig1914-1918.dk/1-august-1914-heimdal-vore-danske-landsmaend-vil-goere-deres-pligt/>>.

Museum Sønderjylland. "Folkeafstemninger og genforening 1918-1920". *Museum Sønderjylland*. Web. 10.12.2016. <<http://www.museum-sonderjylland.dk/siderne/museerne/sonderborg-slot/03a7-Afstemning.html>>.

Bilag

Bilag 1:

6. august 1916. [Kresten Andresen](#): "... om vi skulle forflyttes til det yderste hav, så kan vi næppe komme til et værre sted end her" - Den Store Krig 1914-1918

DEN STORE KRIG 1914-1918

Like Comment Share

30

2 shares

Bilag 2:

8. august 1916. [Kresten Andresen](#) savnet ved Somme - Den Store Krig 1914-1918

Den 8. august 1916 var [Kresten Andresen](#) på vej ud til skyttegravsstillingerne ved Somme. På vejen hilste han på en kammerat. Det er det sidste livstegn fra ham....

DEN STORE KRIG 1914-1918

Like Comment Share

38 Top Comments

4 shares

Write a comment...

 Ejler Andersen Jeg kan anbefale at læse bogen med hans breve, den giver et godt indblik i de tanker han har efterhånden som krigen trækker ud og ikke får en hurtig afklaring som først forventet
Like · Reply · August 9 at 9:46pm

 Elke Thomsen Ja han var rar at følge.....
Like · Reply · August 9 at 12:03am

 Jakob Jepsen Hvil i fred
Like · Reply · 1 · August 8 at 9:09am

 Mona Wollesen Det har været rigtigt spændende at følge Kresten Andreasen